

Лариса Кочубей

СТРАТЕГІЧНИЙ КУРС АСОЦІАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ — ДІЯЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОЇ АСОЦІАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ НАУК

У статті проаналізовано основні засади діяльності Асоціації політичних наук України та її співпрацю з Міжнародною асоціацією політичної науки. Стаття визначає та наголошує на ролі у вирішенні спільних завдань політологів за сучасної складної ситуації в Україні.

Ключові слова: політична наука, асоціація, міжнародна, Україна, конгрес, взаємодія.

Kochubei L. The strategic course of the Association of Political Science of Ukraine — activity in the system of the International Association of Political Science. The basic principles of the activity of the Association of Political Sciences of Ukraine and its cooperation with the International Association of Political Science are analyzed in the article. The article emphasizes the role of political scientists in solving common problems under today's difficult situation in Ukraine.

Keywords: political science, association, international, Ukraine, the Congress, interaction.

Колективним членом Міжнародної асоціації політичних наук – IPSA (далі – МАПН) може стати Національна асоціація політичних наук, мета і завдання якої відповідають принципам і статутним завданням асоціації та яка має достатню кількість членів, публікацій і наукових досліджень у галузі політичних наук. Така співпраця

науковців-політологів є особливо актуальною на сьогодні для України, адже нинішня надскладна ситуація в нашій державі перекоонує, що голос науковця має бути почутим політиками, державними діячами для запобігання війнам, повстанням, громадянським війнам та сепаратистським рухам.

Одним зі стратегічних напрямів діяльності Асоціації політичних наук України (далі — АПН України) на сьогодні є продовження ефективної співпраці з МАПН та іншими національними асоціаціями.

МАПН — міжнародна громадсько-наукова організація. Утворена у вересні 1949 за ініціативи п'яти національних асоціацій політичних наук (американської, англійської, канадської, фінської і французької) під егідою ЮНЕСКО в м. Парижі. МАПН має консультативний статус при Економічній і Соціальній раді ООН та ЮНЕСКО, входить до Міжнародної ради соціальних наук.

Метою асоціації є сприяння розвитку і поширенню політичної науки шляхом налагодження співробітництва вчених різних країн, стимулювання наукових досліджень у цій галузі в міжнародному масштабі, організація міжнародних форумів, оприлюднення наукової інформації з політичних питань. МАПН здійснює свою діяльність на основі колективного (національні асоціації), асоційованого (бібліотеки, дослідницькі центри) та індивідуального членства.

Основними формами діяльності МАПН є організація конгресів та щорічних засідань круглих столів, надання довідково-інформаційних послуг національним асоціаціям, університетам, бібліотекам.

Сучасні політологічні дослідження потребують вдосконалення теоретичної бази, чому сприяє підготовка та вихід енциклопедичних видань. Так, зокрема, у 2010 р. вийшла «Енциклопедія політичних наук МАПН» у п'яти томах, а згодом, у 2011 р. та у 2013 р. восьмитомна «Міжнародна енциклопедія політичної науки». МАПН несе відповідальність за видання вже добре відомої і політологам України «Міжнародної енциклопедії політології». Це видання створене за участю вчених з усього світу. Побачила світ розроблена в співробітництві МАПН з інформацією від провідних учених з усього світу «Міжнародна політологічна енциклопедія», яка забезпечує повне уявлення про всі аспекти політичного життя, включаючи теоретичні та емпіричні дослідження з усього світу.

Вона включає в себе порівняльну політологію, теорію пізнання, політичну економію, політичну соціологію і міжнародні відносини.

Процес демократизації залишиться актуальною темою протягом ХХІ ст., і енциклопедія містить детальне висвітлення еволюції демократії, а також розвитку політичних систем. Читачі також знайдуть результати теоретичних та емпіричних досліджень з питань глобальної безпеки, відносин між релігією і державою, етнополітології.

МАПН підтримує участь жінок у політиці та політології різними напрямками, наприклад, через наукові проекти, науководослідні комітети та всесвітні конгреси. Одним з проектів МАПН, започаткованих ще у 1955 р. Морісом Дюверже, було дослідження участі жінок у політиці. У 1978 році МАПН доручила підготувати доповідь про гендер і політику. Згодом було створено спеціальний підкомітет виконкому, діяльність якого спрямована на підвищення ролі жінок в асоціації. Керол Пейтмен був першим головою Комітету МАПН у справах жінок, а потім – Морін Ковел (1991–1997 рр.). У 1998 році підкомітет був перейменований на Комітет зі становища жінок і різноманітності форм участі (скорочено – Комітет з участі) під головуванням Ренато Боші. Крім того, МАПН спонсорує три дослідницькі комітети: Стать, Політика і Політики (RC19); Жінки, Політика та Країни, що розвиваються (RC07); Стать, Глобалізація і Демократія (PK-52). Нарешті, в 1995 р. Секретаріат МАПН вирішив створити систему гендерного моніторингу для відстеження статусу жінок у своїй організації і в національних асоціаціях. З тих пір головна мета процесу гендерного моніторингу в тому, щоб надати порівняльні дані про представленість жінок і питань гендерної рівності серед асоціацій її членів.

Результати опитування презентуються кожні два роки під час Міжнародних світових конгресів політологів.

Результати поточного опитування 2013 р. будуть представлені на Всесвітньому конгресі в Монреалі цього року.

Із самого свого заснування МАПН заохочувала жінок брати більш активну участь у політичному житті, що завжди становило інтерес для асоціації. Залучення жінок до політичного життя та проведення жінками теоретичних та прикладних політологічних досліджень є окремими напрямками діяльності. Починаючи з 1995 р.

розпочалися моніторингові дослідження рівня залученості жінок до діяльності асоціацій.

Метою МАПН є залучення жінок та покращення гендерних показників асоціації. Національним асоціаціям було розіслане повідомлення про проведення міжнародного гендерного моніторингу 2013 року. У січні 2013 р. МАПН провела *«Гендерний моніторинг 2013»*, який включав перелік питань і до АПН України щодо кількості жінок, які обіймають керівні посади в АПН України, щодо кількості опублікованих ними статей у виданні АПН України. Також учасники опитування (представники національних асоціацій) мали дати відповідь на питання стратегій залучення жінок до участі у роботі асоціації, виданні публікацій, а також надавалися пропозиції заохочувати нагородами наукові дослідження з гендерної тематики. Окремою позицією учасники опитування мали також надати свої рекомендації щодо форм проведення таких обговорень.

МАПН заохочує національні асоціації та академічні організації подавати різноманітні оголошення, що стосуються політичної науки, надаючи для цього багато можливостей: веб-сайт, розсилка новин (in the Newsletter), «Програма заходів МАПН», можливість повідомити про події безпосередньо під час заходів під егідою асоціації, пряме листування з членами асоціації (direct emails to IPSA members), т.зв. «читальний зал», який дає можливість у режимі он-лайн отримати доступ до документів IPSA.

МАПН розробляє новий веб-сайт, який буде не просто сайтом, а матиме вихід до соціальних мереж, таких як Фейсбук чи Твіттер, що даватиме широкі можливості для обміну думками та інформацією.

Також дається можливість кожній національній асоціації мати свій аккаунт на сайті МАПН, який дозволяє розміщувати свої матеріали.

На додаток до своїх заходів МАПН запровадила практику регулярних симпозіумів.

21–22 лютого 2014 р. МАПН організувала міжнародну конференцію в Індії на тему: «Південна Азія в глобальній перспективі: демократії, прав людини та національного будівництва». У конференції взяли участь 500 політологів з 131 університету Індії і десяти країн світу. Усього представлено 264 роботи.

Першу Літню школу, присвячену питанням дослідження методів соціальних і політичних наук, було проведено у Сінгапурі з 25 червня по 6 липня 2012 р. Вона була організована МАПН та відділенням політичної науки в Національному університеті у Сінгапурі.

Успішний досвід проведення першої Літньої школи викликав необхідність проведення *другої Літньої школи* з методів наукових досліджень у галузі суспільних наук, яка відбудеться 18–29 серпня 2014 р. в Анкарі (Туреччина).

МАПН продовжує свої зусилля для підтримки розвитку політичної науки, пов'язуючи Схід і Захід, Північ і Південь і допомагаючи створенню літніх шкіл з методів дослідження у сфері соціальних наук у різних частинах світу, включаючи Європу, Латинську Америку, Азію та Африку. Це дасть аспірантам і молодих фахівцям у сфері соціальних наук унікальну можливість тренуватися під керівництвом провідних фахівців з методів досліджень. Школа буде сприяти розвитку науково-дослідної мережі та презентації дослідницьких проєктів.

Літня школа пропонує шість курсів з кількісних і якісних методів досліджень.

Учасники зможуть обрати один із запропонованих курсів. Зокрема, будуть представлені:

1. Методи досліджень.
2. Порівняльні дослідження та порівняльні методи.
3. Моделювання.
4. Метод аналізу.
5. Кількісні методи державного політичного аналізу.
6. Інтерв'ю та фокус-групи.

Курси будуть читати провідні професори з Франції, Туреччини, Німеччини, Італії та інших країн.

Щодо конгресів: *міжнародні конгреси МАПН* проходять кожні два роки на різних континентах, які покликані єднати національні асоціації так само, як і сторінки авторитетних видань МАПН.

Оскільки велика увага приділяється гендерному представництву та правам жінок, МАПН заохочує включати жінок до складу делегацій. У липні 2014 року на 23 Міжнародному конгресі політологів відбудуться вибори одинадцятого президента МАПН,

зустрічі президентів та секретарів національних асоціацій, а також вибори виконавчого комітету. На Міжнародному Конгресі ц.р. очікується близько 3000 учасників, що може бути рекордом для Всесвітнього конгресу. Організатори проведення Міжнародного конгресу наголошують на тому, що одним з основних їх завдань є підтримка розвитку досліджень у сфері політичних наук у всіх куточках світу. У цьому зв'язку у МАПН постійно працюють над тим, щоб забезпечити більше послуг та переваг національним асоціаціям та їх членам. З цією метою на майбутньому конгресі передбачається надання безкоштовної інформації про АПН України, а також на пільгових засадах видання Програми національних асоціацій та місця на стенді у виставковому залі Міжнародного конгресу. МАПН завдячує АПН України за постійну підтримку, дисциплінованість та участь.

Серед новацій – започаткування інтернет-часопису «World Political Science Review» (МАПН є співзасновником) (з січня 2015 р.), де будуть представлені англійські переклади наукових праць членів МАПН з політичних наук.

АПН України – всеукраїнська громадська організація, головна мета діяльності якої є створення умов для повноцінного розвитку та вдосконалення основних засад політичної науки в Україні. Асоціація була заснована 30 липня 1992 р. як професійне об'єднання політичних аналітиків та інших фахівців у галузі суспільно-політичних досліджень.

На сьогодні асоціація налічує 25 первинних організацій та діє в 25 регіонах України. До АПН України входять три колективні члени – Українська академія політичних наук (понад 100 академіків та 50 член-кореспондентів), Асоціація молодих політологів (близько 150 осіб), Всеукраїнська соціологічна служба (50 осіб) і близько 250 індивідуальних членів – фахівців, які займаються викладацькою або науковою діяльністю у галузі політичних наук.

У 2007 р. АПН України була прийнята як колективний член до МАПН.

Регулярно проводяться конгреси асоціації, на яких обговорюються актуальні проблеми розвитку політичних наук:

І Конгрес (14 вересня 2007 р.) «Консолідація українського суспільства: політичні проблеми і перспективи»;

II Конгрес (22 травня 2009 р.) «Трансформація влади в сучасній Україні: специфіка, перспективи»;

III Конгрес (26 листопада 2010 р.) «Політична система України: моделі влади»;

IV Конгрес (28 травня 2012 р.) «Політична наука в Україні: стан та перспективи розвитку»;

V Конгрес (28 березня 2014 р.) «Стратегічний курс України: політологічний дискурс».

Варто зазначити, що проведення V Конгресу політологів проходило вже без академіка НАН України, президента АПН України, директора Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України – Юрія Анатолійовича Левенця, життя якого передчасно обірвалося 8 жовтня 2013 р.

На V Конгресі політологів 28 березня 2014 р. було обрано президентом АПН України — Олега Олексійовича Рафальського та переобрано новий склад Президії АПНУ у складі 11 осіб, до складу якої увійшли: перший віце-президент – Микола Іванович Михальченко (ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України); віце-президент – Юрій Жанович Шайгородський (ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України); головний вчений секретар – Лариса Олександрівна Кочубей (ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України); та члени Президії: Володимир Павлович Горбатенко (Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України); Ольга Володимирівна Бабкіна (Нац. педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова); Валерій Миколайович Денисенко (Львівський нац. ун-т ім. І. Франка); Олександр Анатолійович Фісун (Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна); Анатолій Миколайович Круглашов (Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича); Андрій Іванович Кудряченко (Ін-т всесвітньої історії НАН України) та Владислав Олегович Ковалевський (ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України).

Серед тем, які обговорювалися на V Конгресі політологів, переважали актуальні, в першу чергу для України. Так, зокрема, були представлені такі доповіді та виступи (всього 18, з них 2 – жінками): стратегія України в XXI ст.; перспективи реалізації концепції відкритого урядування у розв'язанні загальнонаціональних проблем; сучасний етап самовизначення України; євроінтеграційний курс України: влада і опозиція; інформаційний прорив у сучасній

Україні: принципи стратегії і тактики; Зміни до Конституції України як необхідність переходу від олігархічної демократії до народної демократії; демократична політика як імператива сучасного глобального розвитку; державна стратегія формування громадянської ідентичності в Україні; пропагандистський дискурс у сучасному російському фундаменталізмі: вплив на ситуацію в Україні тощо.

Учасники V Конгресу політологів України ухвалили резолюцію Конгресу, звернення учасників V Конгресу політологів України до наукової спільноти та заяву щодо інформаційної політики Росії (див. сайт Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України). Зазначені документи також були надіслані до МАПН, оскільки АПН України регулярно інформує МАПН про заходи, які відбуваються за сприяння АПН України, в т.ч. і про наукові конференції, круглі столи, конгреси тощо.

Асоціація регулярно надсилає інформацію про свої наукові заходи та публікації МАПН, зокрема, про проведення наукових конференцій та Конгресів політологів тощо.

Політологи України, зокрема члени АПН України, гостро й миттєво реагують на події, які відбуваються в нашій державі. Зокрема, у грудні 2013 р. АПН України провела круглий стіл на тему: «Україна у геостратегічній паузі: реалії, очікування, прогноз». На зібранні науковців, яке проходило в стінах Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, обговорювалося питання номер один для України на той період. Це – шлях до Євроінтеграції України, а саме: можливе підписання 28–29 листопада 2013 р. на Вільнюському саміті «Східного партнерства» Угоди про Асоціацію та досягнення прогресу у візовому діалозі з Європейським Союзом. Євросоюзом було висунуто Києву три необхідні умови: реформування виборчого законодавства, розв'язання проблеми виборчого правосуддя і продовження реформ у рамках виконання Порядку денного асоціації, умова про звільнення лідера політичної опозиції Юлії Тимошенко. Головою попереднього уряду Миколою Азаровим було зазначено, що Євроінтеграційний процес України «тимчасово призупинено», приводом для чого були названі економічні ускладнення, що можуть виникнути в Україні у разі підписання нею Угоди про Асоціацію. До останнього дня суспільство було непоін-

формованим щодо намірів влади і навіть під час приїзду Президента Януковича до Вільнюса ще зберігалася певна інтрига.

Як стало зрозуміло згодом, Євроінтеграція припинена через різку зміну геостратегічної орієнтації України на користь Митного союзу. Розчарування через невинуватене очікування викликало гостре незадоволення значної частини населення діями влади і вивело на вулиці людей всієї країни. Авангардом і рушійною силою протестувальників стала студентська молодь, яка відчула себе ошуканою та позбавленою майбутнього.

Силовий, кривавий розгін Майдану у Києві, який стався 30 листопада 2013 р. під приводом влаштування новорічної ялинки, кардинально змінив ситуацію та вивів на вулиці вже батьків та дітів, стурбованих долею свої дітей і онуків. Абсурдна повторна спроба розігнати Майдан призвела до зворотного ефекту – на Народне віче, скликане представниками громадянського суспільства і опозиції, вийшли сотні тисяч людей не тільки з вимогою покарання винних, але й відправити у відставку корумпований уряд із негайними перевиборами Президента і Парламенту. Серед вимог Майдану було також висловлене рішуче попередження Президентові проти спроб вступу України до Митного союзу. Відмова влади виконати вимоги Майдану призвела до радикалізації настроїв, загострення конфлікту і посилення кризи довіри між владою і значною частиною суспільства.

Досить важливим для України було те, що науковці-політологи були і є попереду політичних подій: був даний аналіз та прогноз того, що відбувається в країні. Політологи ще у середині грудня минулого року наголошували на тому, що у нас відбувається не лише Європейська революція, а й антиімперіалістична, адже євроінтеграційні процеси покликані захистити Україну від економічного і політичного тиску Росії, мета якої повернути її під свій вплив шляхом приєднання до Митного союзу. Як показує нинішня ситуація – не лише до Митного союзу, а й приєднання АР Крим, дестабілізація на Сході країни.

Учасники круглого столу категорично відкинули і вважають абсолютно неприйнятними підготовку та реалізацію різного роду сепаратистських сценаріїв як можливих шляхів врегулювання політичної кризи в Україні та її цивілізаційного вибору.

Учасники конгресів політологів України у своїх резолюціях постійно наголошували на пріоритетності подальших наукових досліджень трансформації політичної системи України, аналізу можливих моделей влади, оптимізації діяльності політичних інститутів, дослідження сучасних політичних процесів та на тому, що це не є можливим без тісної співпраці зі світовим науковим товариством.

Отже, серед наступних форматів проведення конгресів політологів України передбачається проведення пленарних, тематичних та спеціальних засідань, круглих столів, лекцій провідних зарубіжних та вітчизняних політологів, дебатів, презентацій, робочих зустрічей представників регіональних осередків та проектних груп тощо.

Передбачається більш посилена увага до експертної оцінки як заявлених доповідей та виступів, так і до поданих статей до матеріалів конгресу. Основними критеріями залишатимуться – професіоналізм, наукова значущість та новизна. Але головним залишається те, що стратегічний курс Асоціації політичних наук України незмінний та спрямований на співпрацю з Міжнародною асоціацією політичної науки.